

Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

ASIA: HE 167/2021 vp Hallituksen esitys eduskunnalle työnhakijan palveluprosessin ja eräiden työttömyysetuuden saamisen edellytysten uudistamista koskevaksi lainsäädännöksi

Eduskunnan työelämä- ja tasa-arvovaliokunta on antanut opetus- ja kulttuuriministeriölle tilaisuuden lausua asiakohdassa mainitusta hallituksen esityksestä. Opetus- ja kulttuuriministeriö kiittää mahdollisuudesta lausua ja toteaa lausuntonaan seuraavaa:

Hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi julkisista työvoima- ja yrityspalveluista annettua lakia, työttömyysturvalakia, työllisyyden edistämisen kuntakokeilusta annettua lakia, kotoutumisen edistämisestä annettua lakia, työllistymistä edistävästä monialaisesta yhteispalvelusta annettua lakia ja kuntouttavasta työtoiminnasta annettua lakia. Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 2.5.2022. Esitys liittyy hallituksen ohjelmaan sisältyvään tavoitteeseen uudistaa työttömien palveluita sekä kohtuullistaa työttömyysturvan seuraamusjärjestelmää niin, että työnhakijoiden oikeudet ja velvollisuudet ovat tasapainossa. Esityksen tavoitteena on parantaa työllisyyttä vähintään 9 500 työllisellä.

Opetus- ja kulttuuriministeriö toteaa, että työllisyyden edistäminen edellyttää myös vahvaa panostusta koulutukseen ja osaamiseen. Nyky-yhteiskunnassa työllistymisen ja osallistumisen vaatimuksena on tunnistettu minimissään toisen asteen tutkinto kaikille. Meillä on edelleen työmarkkinoilla yli 300 000 aikuista ilman perusasteen jälkeistä tutkintoa. Myös muuttuvan työelämän vaatimukset lisäävät oman osaamisen päivittämisen ja jatkuvan oppimisen tarvetta merkittävästi. Pääministeri Sanna Marinin hallituksen ohjelman mukaisesti hallituskaudella toteutetaan jatkuvan oppimisen parlamentaarinen uudistus. Uudistuksen kokonaistarkastelussa tulee ottaa huomioon koko koulutuspolun koulutuksen tarjonnan ja rahoituksen, sosiaaliturvan, muutosturvan, työttömyysturvan, omaehtoisen ja työvoimapolitiittisen koulutuksen sekä osaamisen tunnistamisen niveltäminen uuteen järjestelmään. Parlamentaarisen ryhmän linjaukset valmistuivat 17.12.2020. Tarkoituksena on parantaa erityisesti heikoimmassa asemassa olevien mahdollisuuksia osaamisen kehittämiseen.

Työnhakijoiden työllistymisen esteenä on usein vanhentunut tai puuttuva osaaminen. Vaikuttavan ja kestävä työllistymisen edistämiseksi onkin ensiarvoisen tärkeää tunnistaa osaamisen puutteet ja parhaimmat tavat osaamisen hankkimiseen. Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää tärkeänä, että osaamisen hankkimisen suunnittelussa hyödynnetään ko. asian substanssiasiantuntijoita eli koulutuksen järjestäjiä. Nykyisin koulutusjärjestelmän suomia mahdollisuuksia osaamisessa ja työllistymisen edistämisessä ei hyödynnetä täysimääräisesti. Työllisyyden kuntakokeilualueilla on haettu uusia yhteistyön malleja työllisyyden hoidon ja koulutuksen järjestäjien välillä ja näitä kokeiluja on tuettu myös jatkuvan oppimisen erityisavustuksilla. Opetus- ja kulttuuriministeriö kannattaa vahvasti, että lakiehdotuksen 2 luvun 11§:n palvelutarpeen arviointiin sisältyisi esityksen mukaisesti, että työnhakijan osaamisen kehittämiseen liittyvää yhteistyötä voitaisiin tehdä koulutuspalvelujen tuottajien kanssa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää hyvänä esityksen ehdotusta siitä, että työnhakija kutsuttaisiin työnhakukeskusteluun ja tarvittaessa täydentäviin työnhakukeskusteluihin kuukautta ennen työvoimakoulutuksen tai työttömyysetuudella tuetun omaehtoisen opiskelun arvioitua päättymistä.

Tämän voidaan ennakoida nopeuttavan ja sujuvoittavan tutkinnon suorittamisen jälkeistä työllistymistä. On hyvä, että työnhakukeskustelun toteuttamisessa on perusteluissa tuotu esiin joustavia tapoja keskustelun toteuttamiseksi esimerkiksi oppilaitoksessa.

Esityksen 3 luvun 3§ mukaan työnhakijalta edellytettäisiin lähtökohtaisesti neljän työmahdollisuuden hakemista kuukauden kestävän tarkastelujakson aikana. Työnhakuvelvollisuuteen asetettavista poikkeuksista säädettäisiin 3 luvun 5-7§. Yli kuukauden kestävässä työvoimakoulutuksessa opiskelevan työnhakijan työnhakuvelvollisuus alkaisi poikkeuksellisesti vasta noin kuukautta ennen opintojen arvioitua päättymistä käytävästä työnhakukeskustelusta. Samaa työnhakuvelvollisuuden alkamista koskevaa poikkeusta sovelletaan myös yli kuukauden opintoja työttömyysetuudella tuettuna opiskelevilla. Sen lisäksi yli kuukauden opintoja työttömyysetuudella tuettuna opiskelevien tulisi hakea opintojen aikana kolmea työmahdollisuutta kunkin kolmen kuukauden tarkastelujakson aikana. Työnhakijalla, joka opiskelee päätoimisia luku- ja kirjoitustaidon opintoja työttömyysetuudella tuettuna, ei kuitenkaan olisi opintojen aikaisia kolmen kuukauden tarkastelujaksoja työnhakuvelvollisuuksineen, mutta olisi normaali työnhakuvelvollisuus alkaen viimeisen opiskelukuukauden aikana käydystä työnhakukeskustelusta. Työnhakuvelvollisuutta ei kuitenkaan sovelleta silloinkaan niihin luku- ja kirjoitustaidon opiskelijoihin, jos työllistymissuunnitelmassa tai sitä korvaavassa suunnitelmassa on sovittu omaehtoisen luku- ja kirjoitustaidon opiskelun jatkumisesta kuukauden kuluessa suunnitelman laatimisesta tai tarkistamisesta lukien.

Työnhakuvelvollisuudesta todetaan edelleen 3 luvun 3§ 3 momentissa, että jos työ- ja elinkeinotoimisto arvioi, ettei tarkastelujakson aikana ole haettavissa neljää sellaista työmahdollisuutta, johon työnhakija voisi työkokemuksensa, koulutuksensa ja muun osaamisensa sekä työkykynsä ja hänellä mahdollisesti oleva työttömyysturvalain 2 a luvun 8 §:ssä tarkoitettu ammattitaitosuoja huomioon ottaen työllistyä, tarkastelujaksolla haettavien työmahdollisuuksien määrää voitaisiin alentaa. Määrällisen työnhakuvelvollisuuden alentamisperusteita ja säännöstä hakuvelvollisuuden asettamatta jättämisestä voitaisiin soveltaa niin työvoimakoulutuksen kuin työttömyysetuudella tuetun omaehtoisen opiskelun opiskelijoihin.

Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää hyvänä, että koulutuksessa olevien työnhakuvelvollisuus voitaisiin toteuttaa työnhakijan itse tekemillä työmahdollisuuksien hakemisella lausuntoversiossa olleiden TE-toimiston velvoittavien työtarjousten sijaan. Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää hyvänä myös esitykseen sisältyviä poikkeuksia työvoimakoulutuksen opiskelijoiden ja luku- ja kirjoitustaidon opiskelijoiden työnhakuvelvollisuudessa sekä työttömyysetuudella tuetun omaehtoisen opiskelun lievennettyä työnhakuvelvollisuutta. Opetus- ja kulttuuriministeriö näkee, että työnhakuvelvollisuus koulutuksen aikana voi tukea osaltaan työpaikalla tapahtuvaa osaamisen hankkimista ja lisätä ammatillisessa koulutuksessa oppisopimukseen siirtymistä ja täten edistää paitsi työllisyyttä myös työn ohella suoritettavissa olevien koulutusmahdollisuuksien tarjontaa.

Opetus- ja kulttuuriministeriö haluaa kuitenkin tuoda esiin, että osaamisen kehittäminen työttömyysetuudella tuettuna omaehtoisena opiskeluna edellyttää jo nykytilanteessa aina TE-toimiston toteamaa koulutustarvetta ja TE-toimiston arvioinnissa harkitaan, parantaisiko koulutus oleellisesti työnhakijan työllistymismahdollisuuksia ja onko opiskelu työvoimapoliittisesti tarkoituksenmukaisin keino parantaa työnhakijan ammattitaitoa ja mahdollisuuksia saada työtä tai säilyttää työpaikka. Niinpä 3 luvun 3§ 3 momentin mahdollisuuksia työnhakuvelvollisuuden määrällisestä alentamisesta työttömyysetuudella tuetun opiskelun aikana pitäisi voida soveltaa joustavasti, ettei työnhakuvelvollisuus johda koulutuksen ja mahdollisen tutkinnon suorittamisen keskeytymiseen. Opetus- ja kulttuuriministeriö korostaa myös, että työnhakuvelvollisuuden määrällisen alentamisen yhteydessä harkintaa käytettäessä otetaan huomioon eri alojen ja kohderyhmien erityispiirteet, esimerkiksi taide-, kulttuuri- ja luovien alojen toimijoiden erityispiirteet sekä esimerkiksi nuorten ja maahanmuuttajien moninaiset tilanteet.

Opetus- ja kulttuuriministeriö pitää työnhakuvelvollisuuden asettamatta jättämistä luku- ja kirjoitustaidon opintojen osalta perusteltuna, mutta haluaa lisäksi tuoda esiin, että myös aikuisten perusopetuksen opintoja suorittavien työllistymisedellytykset ovat heikot. Pelkän perusasteen suorittaneiden työllisyysaste on laskenut jatkuvasti ollen tällä hetkellä vain noin 40 prosenttia. Vielä tätäkin heikommät työllistymisedellytykset ja -mahdollisuudet ovat henkilöillä, joilta puuttuu perusasteen tai sitä vastaava koulutus. Varsinkin nuorten aikuisten kohdalla voi olla epätarkoituksenmukaista ohjata esitetyllä työnhakuvelvollisuudella heikot perustaidot omaavia ja ilman pysyviä työllistymisedellytyksiä olevia siirtymään työhön koulutuksen loppuvaiheessa käytännössä kesken opintojen. Aikuisten perusopetusta tarvitsevien ja sitä suorittavien näkökulmasta jatkokoulutukseen ohjaaminen on useissa tilanteissa tarkoituksenmukaisin keino edistää pitkäkestoista työllistymistä ja työnhakuvelvollisuuden määrällisen alentamisen harkintaa tulisi voida käyttää joustavasti.

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Lisätietoja

Opetusneuvos Tiina Polo, 0295 33 0022